

Hemşirelerin Kan Bağışına Yönelik Tutumları ve Özgecilik Eğilimleri Altruistic Tendencies and Attitudes Toward Blood Donation Among Nurses

Abdulkadir KOCA^{1*}, Sinan BULUT²

^{1*} Acıbadem Ankara Hastanesi, Hasta Hizmetleri, Ankara, Türkiye

² Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi, Çankırı, Türkiye

Özet

Kesitsel tipte yapılan bu araştırma hemşirelerin kan bağışına yönelik tutumları ve özgecilik düzeylerinin belirlenmesi ve özgeciliğin kan bağışı tutumu ile olan ilişkisinin ortaya konması amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Kan Bağışı Tutum Ölçeği ve Özgecilik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri yüzyüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmaya bir eğitim araştırma hastanesinde çalışan 238 hemşire katılmıştır. Araştırmada Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile Özgecilik Ölçeği arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Kan bağışı ile özgecilik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek için ise regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmada hemşirelerin Kan Bağışı Tutum Ölçeği ortalaması $4,01 \pm 1,02$, özgecilik ortalaması ise $3,27 \pm 0,63$ bulunmuştur. Korelasyon analizi sonuçlarına göre Kan Bağışı Tutum Ölçeği ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönlü zayıf $r=0,282$ ($p=0,000<0,05$) bir ilişki bulunmuştur. Kan bağışı ile özgecilik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=18,501$; $p=0,000<0,05$). Kan bağışı tutumundaki toplam değişimin %7,3'ü özgecilik ile açıklanmaktadır. Özgecilik, kan bağışı tutumunu olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, kan bağışında bulunma davranışının özgecilik dışında birçok belirleyicisi bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özgecilik, kan bağışı, hemşire

Abstract

This cross-sectional study aimed to determine nurses' attitudes toward blood donation and their levels of altruism, as well as to examine the relationship between altruism and attitudes toward blood donation. The Blood Donation Attitude Scale and the Altruism Scale were used in the study. Data were collected through face-to-face interviews. A total of 238 nurses working in a training and research hospital participated in the study. In this study, the relationship between the Blood Donation Attitude Scale and the Altruism Scale was examined using correlation analysis. Regression analysis was performed to determine the cause-and-effect relationship between blood donation and altruism. The mean score of the nurses on the Blood Donation Attitude Scale was 4.01 ± 1.02 , while the mean score for altruism was 3.27 ± 0.63 . According to the results of the correlation analysis, a positive but weak relationship was found between the Blood Donation Attitude Scale and the level of altruism ($r = 0.282$, $p=0.000<0.05$). The regression analysis conducted to determine the causal relationship between blood donation and altruism was found to be significant ($F = 18.501$, $p = 0.000 < 0.05$). Altruism explained 7.3% of the total variance in blood donation attitude. Altruism positively affects attitudes toward blood donation; however, there are many other determinants of blood donation behavior beyond altruism.

Key Words: Altruism, blood donation, nurse

Atıf için (how to cite): Koca, A., & Bulut, S. (2025). Hemşirelerin kan bağışına yönelik tutumları ve özgecilik eğilimleri. *Nuh'un Gemisi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 21–30.

Gönderi Tarihi: 26.08.2025, Kabul Tarihi: 27.10.2025, Yayın Tarihi: 15.12.2025

1. Giriş

İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan pek çok unsur bulunmaktadır. Bunlar ya doğal olarak çevrede bulunmakta ya da üretimle sunulmaktadır. Ayrıca insanların biyolojik yapısında da hayati önem taşıyan, yaşamın devamı için gerekli olan doku, organ ve sıvılar yer almaktadır. Kan, bu hayati sıvılardan biri ve en önemlisidir. Kan eski çağlardan bu yana yaşam ile bir tutulup insanı hayatta tutan güç kaynağı olarak görülmüştür (Hablemitoğlu ve ark., 2010).

Kan transfüzyonu, bağışçıdan alınan kan veya kan ürünlerinin doğrudan hastanın kan dolaşımına verilmesidir. Kan transfüzyonunun gerçekleşmesinde sağlıklı bireyler tek kaynağı oluşturmaktadır (Cevizci ve ark., 2010). Kanın alındığı sağlıklı kişiler kan bağışçısı olarak ifade edilmektedir. Kan bağışı her yıl 100 milyondan fazla kan ünitesinin bağışlanmasıyla küresel sağlık hizmetlerinde büyük önem taşımaktadır (Myers & Collins, 2022). Ancak geleneksel olarak, kan nakli hizmetleri dünya çapındaki ülkelerin çoğunda sağlık bakım sistemlerinde düşük önceliğe sahiptir. Yapılan tahminlere göre dünya nüfusunun %80'inin küresel kan arzının yalnızca %20'sine erişebildiği gelişmekte olan ülkelerde, kan nakli hizmetleri sağlık bakım sistemi içinde oldukça az ilgi görmekte ve ayrılan bütçenin de çok düşük olduğu belirtilmektedir (Politis, 2000). Düşük ve yüksek gelirli ülkeler arasında kana erişim seviyesinde belirgin bir fark bulunmaktadır. Bir ülkedeki genel kan bulunabilirliğinin bir göstergesi olan tam kan bağışı oranı; yüksek gelirli ülkelerde 1000 kişide 31,5, üst-orta gelirli ülkelerde 16,4, alt-orta gelirli ülkelerde 6,6 ve düşük gelirli ülkelerde 1000 kişide 5,0 düzeyindedir (World Health Organization (WHO), 2023). Avrupa Konseyi, sağlık sektöründe kan naklinin önemini kabul eden ilk Avrupa siyasi örgütü olarak, kan nakli sistemlerinin geliştirilebileceği üç temel ilkeyi belirlemiştir. Bunlar, gönüllü, karşılıksız kan bağışının teşviki, kan ve kan ürünlerinde kendi kendine yeterliliğin sağlanması hedefi ve bağışlanan kanın veya plazmanın yüksek kalitesinin sağlanmasıdır. Kanın ticari bir ürün, "mal" mı yoksa özel veya kamusal bir hediye mi olarak kabul edildiği sorusu, kan bağışı sistemini karakterize eder ve bu da ulusal bir sağlık sistemi bağlamında bir değer sistemini yansıtır. Ülkeler arasında var olan sosyoekonomik, kültürel ve örgütsel farklılıklar, bağışçı sistemleri arasındaki farklılıkların nedenleridir. Avrupa'da ücretli kan bağışı sisteminin geçerli olduğu ülke yoktur ve Avrupa Birliği üye devletlerinin çoğunda uzun yıllardır karşılıksız kan bağışı uygulanmaktadır. Öte yandan birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesinde karma sistemler bir arada bulunmaktadır ve sosyoekonomik değişim geçiren bu ülkelerin çoğunun hedefleri arasında sağlık sektörü reformlarına gönüllü, karşılıksız kan bağışını dâhil etmek yer almaktadır (Politis, 2000; European Commission, 2016; Graf ve ark., 2023).

Gelişmiş ülkelerce sağlanan ve gelişmekte olan ülkelerin de hedefi olan kan bağışının gönüllü ve maddi beklenti olmadan sağlanması özgecilik kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Kavram ilk olarak 9. Yüzyılda Fransız sosyolog Auguste Comte tarafından kullanılmış başkaları için yaşama arzusu olarak tanımlanmıştır (Karadağ & Mutaçlılar, 2009). Özgecilik bireyin içinden gelerek, kendi çıkarları yerine başkasının iyiliği, refahı ve mutluluğu için hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır (Başerer Berber, 2024). Özgecilik genellikle başkalarına fayda sağlayan, ancak davranışta bulunan bireye kişisel bir maliyet yükleyen davranış olarak da anlaşılmaktadır. Bir değer ve davranış olan özgecilik, sıklıkla başkalarına karşı özverili, ilgili ve başkalarının ihtiyaçlarına yönelik empati ve düşünceyi ifade eden eylemler olarak tanımlanmaktadır. Ancak bir eylemin gerçek bir fedakarlık olması için, yasal olması ve bir kişinin normalde oynadığı geçerli rollerin sınırları dışında gerçekleşmesi gerekmektedir (Enelamah & Tran, 2020).

Özgecilik özellikle sosyal bilimcilerin önem verdiği bir ilgi alanı olmuştur. Bu ilginin nedeninin, özgeciliğin sosyal statünün sürdürülmesi ve erdem ile ilişkili olmasının yanı sıra, tüm büyük dinlerin, bencilliğin kötülüklerin kökenini oluşturduğu vurgusudur. Ayrıca özgecilığe yönelik ilgi üç özellikten kaynaklanmaktadır. Bunlar, sosyalleşmeyle ilgili olması, kişiliğin temel bir özelliği olması ve insan doğasına ilişkin teorilerle ilgili olmasıdır (Krebs, 1970). Özgecilik ve bencillik ahlaki kavramlar olarak da değerlendirilmekte ve özgecilik bencilliğinin karşıtı olarak da ifade edilmektedir. Bencillik tüm bilgi ve öğelerini ben'e indirgeyip, tüm yapıp etmeleri ben sevgisi tarafından belirlendiği bir anlayıştır. Özgecilik ise başkalarının iyiliğini kendi dünya görüşü, yaşam felsefesi olarak alan ve bunun karşılığında hiçbir beklentisi olmayan, yapıp etmelerini başkalarına zarar verip vermeyeceği, onları üzüp üzmeyeceğini esas alarak gerçekleştiren bir anlayıştır (Kasapoğlu, 2004).

Özgecilığe yönelik yapılan tanımlar değerlendirildiğinde, başka bir kişiye fayda sağlaması, gönüllü olarak yapılması, bilerek yapılması, faydanın tek başına bir amacının olması ve dışardan herhangi bir ödül beklentisinin olmaması genel olarak kabul gören ortak özelliklerdir (Kasapoğlu, 2004). Öte yandan özgeci davranışı açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bunlardan sıklıkla literatürde yer alanları; mutlak özgecilik kuramı, kan bağı kuramı, karşılıklı özgecilik kuramı olarak sıralanabilir. Mutlak özgecilik kuramı, özgeci davranışın hızlı, içgüdüsel ve planlanmış olarak değil kendiliğinden gerçekleşmesini açıklamaktadır (Yıldırım & Gündoğdu, 2023). Kan bağı kuramı, bu kuramda özgeci davranışın bir nedeni bulunmaktadır. O neden özgeci davranışı gösteren kişinin bu davranışı kendisine kan bağı ile bağlı olan kişilere yönelik olmasıdır. Bu bağ akrabalık ilişkisi ile de açıklanmaktadır. Kurama göre kişiler kendi anne, baba, çocuk, kardeşleri ve yakın akrabalarına diğer kişilere göre

daha özgeci davranmaktadırlar. Bunun nedeni insanın kendi genlerinin kalıcı olması için yaşamını bile esirgemeyecek yönde psikolojik bir evrim sürecinden geçmiş olması olarak açıklanmaktadır. Bir diğer özgecilik kuramı karşılıklı özgecilik kuramıdır. Bu kuram aynı türün akrabalık bağı bulunmayan bireyleri arasında gözlenen özgeci davranışı açıklamak üzere geliştirilmiştir. Kuramda kişiler özgeci davranışta bulundukları kişilerin de gelecekte kendileri için fayda sağlayabilecekleri düşüncesiyle hareket ederler. Kuramda önemli olan hususun yapılan davranışın her iki taraf için de yarar sağlayacak olmasıdır (Üzümçeker ve ark., 2019).

Özgeciliği açıklayan kuramlar ve konuya ilişkin çalışmalar, insanların kendi çıkarları ve diğerlerinin yararı arasında bir tercih yapma durumunu gösteren sosyal ikileme dayanmaktadır. Sosyal ikilemde kişiler sadece kendi çıkarlarını gözeterek en yüksek faydaya ulaşabilirler ancak oluşacak herkesin kendi çıkarını gözetmesi gibi bir duruma karşı, herkesin işbirliği ve özgeci davranması daha faydalı olacaktır (Üzümçeker ve ark., 2019; Karagonlar & Emirza, 2021). Bireysellik ve yarışmacı tutum kendine yanlı olmaya, işbirliği ve özgecilik ise toplum yanlısı olmaya yöneliktir (Yalçın, 2011).

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada hemşirelerin kan bağışına yönelik tutumları ve özgecilik düzeylerinin belirlenmesi ve özgeciliğin kan bağış tutumu ile olan ilişkisinin ortaya konması amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Türü

Araştırma belirli bir dönemi ve belirli bir hastanede görev yapan hemşire popülasyonunu içerdiğinden kesitsel tipte tanımlayıcı araştırma olarak tasarlanmıştır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Ankara’da bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan 600 hemşire oluşturmuştur. Araştırmada örneklem büyüklüğü, evren sayısı bilinen durumlarda hesaplama yöntemi baz alınarak örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında kullanılan “ $n = \frac{N * p * q * Z^2}{[(N-1) * d^2] + (p * q * Z^2)}$ ” formülünden yararlanılmış ve örneklem sayısı 234 olarak bulunmuştur. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hastane ziyaret edilerek yüzyüze yapılan görüşme ile alınmıştır. Araştırmada kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılmayı kabul eden hemşireler ile görüşülmüştür.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma süresi gibi sorular ölçekler öncesi katılımcılara yönelilmiştir. Sosyodemografik soruların ardından Kan Bağış Tutum Ölçeği ve Özgecilik Ölçeği kullanılmıştır.

Kan Bağış Tutum Ölçeği: Çelik ve Güven (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5’likert tipi 24 maddeden ve “toplumsal ve sosyal sorumluluk”, “endişe” ve “toplumsal görüş ve anlayış” alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek “kesinlikle katılmıyorum”, dan“kesinlikle katılıyorum” a olmak üzere 5’li likert tipi puanlama şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlamasında Cronbach-alpha güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Cronbach-alpha değeri 0,80 bulunmuştur.

Özgecilik Ölçeği: Tekeş ve Hasta (2015), tarafından Türkçeye uyarlanan Özgecilik Ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri “hiç bir zaman”, “nadiren”, “arada sırada”, “sıklıkla” ve “her zaman” olmak üzere puanlanan 5’li likert tipi bir yapıdadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek özgecilik düzeyine işaret etmektedir. Orijinal formunda tek faktörlü olarak kullanılan ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Tekeş ve Hasta (2015) çalışmasında ölçeğin Cronbach Alfa içtutarlık güvenilirlik katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ise 0,85 olarak elde edilmiştir.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden ve onamları alınan hemşireler ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

2.6. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma için Çankırı Karatekin Üniversitesi etik kurul onayı ve (Etik kurul no: 27.12.2021/24), araştırmanın ilgili kurumda yapılabilmesi için gerekli izin (03.01.2022/48069) ve ölçeklerin kullanım izinleri e-posta ile yazarlardan alınmıştır. Araştırmada tüm katılımcılar bilgilendirilmiş ve yazılı onamları alınmıştır. Araştırma Helsinki Bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

2.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın kan bağışısı tutumu ile özgecılık ilişkisini değerlendirmesi, kan bağışısı tutumuna yönelik diğer belirleyicilerin ele alınmaması açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Araştırma bir hastane ve bu hastanede erişilebilen hemşireler ile gerçekleştirilmiştir. Bu durum bulguların genellenmesi açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Araştırma bulguları çalışılan grup ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmanın bir eğitim araştırma hastanesinde yapılması, katılımcıların iş yoğunluğu ve vardiya şeklinde çalışmaları nedeniyle katılımcılara erişim açısından da sınırlılık oluşturmıştır.

2.8. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 programından yararlanılmıştır. Araştırmada ilk olarak, kullanılan Kan Bağışısı Tutum Ölçeği ve Özgecılık Ölçeğine ilişkin eksik ve yanlış veriler temizlenmiştir ve normallik analizi yapılmıştır. Analiz için Kolmogorov Smirnov testinden yararlanılmıştır. Normal dağılım gösteren değişkenlerde iki bağımsız grup arasındaki farkların belirlenmesinde t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırmasında one way anova kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için Linear regresyon analizi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

3. Bulgular

Araştırma bulguları öncelikle veri toplama araçlarına ilişkin bulgular ve sonrasında hemşirelerin kan bağışısı ve özgecılık düzeylerine ilişkin bulgular olarak verilmiştir.

3.1. Kan Bağışısı Tutum Ölçeğine İlişkin Test Değerleri

Araştırmada öncelikle Kan Bağışısı Tutum Ölçeğine ilişkin verilerde normallik test edilmiştir. Örneklem sayısı 50'nin üzerinde olduğundan Kolmogorov Smirnov testi kullanılmıştır. Test sonucunda $p = 0,07 > 0,05$ olduğundan Kan Bağışısı Tutum Ölçeği verilerinin normal dağılım gösterdiği görülmüştür.

Araştırmada Kan Bağışısı Tutum Ölçeğine ilişkin verilerin faktör analizine uygunluğu için ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmıştır. KMO değeri 0,88 bulunmuş ve örneklem yeterliliğine sahip olduğu görülmüştür. Bartlett'in Küresellik testi sonucunda ($\chi^2 = 2845$, $df = 276$, $p < 0,001$) ayrıca testin anlamlılık değeri 0,001 değerinden küçük olması verilerin faktör analizi için elverişli olduğunu göstermektedir.

Kan Bağışısı Tutum Ölçeğine ilişkin verilerin faktör analizi sonucunda, bulunan ifadelerin veri setinde ağırlıklarına göre özdeğeri 1'den büyük olan ve faktör yükü 0,5'in üzerinde olan 3 boyut görülmüştür. Toplumsal ve sosyal sorumluluk boyutu toplam varyansın %30,50'sini, endişe %43,5'ini ve toplumsal görüş ve anlayış ise %51,30 açıklamaktadır. Kan Bağışısı Tutum Ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0,800 bulunmuş ve yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

3.2. Özgecılık Ölçeğine İlişkin Test Değerleri

Araştırmada Özgecılık Ölçeğine ilişkin Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucunda $p = 0,07 > 0,05$ olduğundan Özgecılık Ölçeği verilerinin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Özgecılık Ölçeği KMO değerinin 0,862, Bartlett'in Küresellik testi sonuçlarının ise $\chi^2 = 1479$, $df = 190$, $p < 0,001$ olarak bulunmuş olması ve anlamlılık değerinin 0,001 değerinden küçük olması verilerin faktör analizi için elverişli olduğunu göstermektedir.

Ölçek tek boyutlu bir yapıdan oluşmuştur. Ancak 13. maddenin faktör yükü diğer maddelere göre düşük bulunmuştur (0,280). Faktör yükü düşüklüğü sebebiyle 13. madde çıkarılarak yapılan analizde, 30,31 olan açıklanan varyans değeri 31,55 olarak elde edilmiş ve 13. maddenin çıkarılmasının açıklanan varyansa etkisinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, ölçeğin 0,860 olan Cronbach's alpha değeri madde çıkarıldığında 0,857'ye düşmüş ve ölçek yüksek derecede güvenilirliğini korumuştur. Bu değerlendirmeler göz önünde bulundurularak madde çıkarılmadan analizler yapılmıştır. Sonuç olarak, Özgecılık Ölçeği güvenilirlik analiz sonuçlarına göre Cronbach Alfa değeri 0,857 olarak elde edilmiş ve ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur.

3.3. Katılımcıların Sosyodemografik, Kan Bağışısı Tutumları ve Özgecılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada veri toplama araçlarına yönelik yapılan testler sonrasında katılımcıların sosyodemografik özellikleri değerlendirilmiştir. Araştırmaya 238 hemşire katılmıştır. Katılanların %91,6'sı ($n = 218$) kadınlardan, %37,4'ü 18-25 yaş arası ($n = 89$) olarak bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı (N:238)

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	218	91,6
	Erkek	20	8,4
Yaş	18-25 yaş	89	37,4
	26-33 yaş	62	26,0
	34 yaş ve üzeri	87	36,6
Öğrenim Durumu	Ortaöğretim	20	8,4
	Lisans	202	84,9
	Lisansüstü	16	6,7
Çalışılan Birim	Cerrahi Klinik	116	48,7
	Dahili Klinik	83	34,9
	Acil Servis	24	10,1
	Özellikli Birimler	11	4,6
	Kan Merkezi	4	1,7
Kan Bağışı Durumu	Hayır	170	71,4
	Evet	68	28,6
Kan Bağışında Bulunmama Nedenleri	Anemi	77	45,3
	Fiziksel Yetersizlik	36	21,2
	İş yoğunluğu	31	18,2
	Diğer Hastalıklar	26	15,3
Çalışma Süresi	0-10 yıl	126	52,9
	11-21 yıl	104	43,7
	22 yıl ve üzeri	8	3,4

Araştırmada katılımcıların kan bağışı tutumunun ve özgecilik düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Özgecilik ve kan bağışı tutumunun sosyodemografik değişkenlere göre değerlendirilmesi

		Değişken	n	Ort.	SS.	F/t	p
Cinsiyet	Özgecilik	Kadın	218	65,11	12,41	0,643	0,521
		Erkek	20	67,00	13,85		
	Kan Bağışı	Kadın	218	96,38	10,96	0,963	0,337
		Erkek	20	93,90	12,17		
Eğitim	Özgecilik	Ortaöğretim	20	66,60	2,96	0,408	0,530
		Lisans	202	64,97	0,86		
		Lisansüstü	16	67,43	3,91		
	Kan Bağışı	Ortaöğretim	20	95,90	2,87	0,530	0,589
		Lisans	202	95,99	0,76		
		Lisansüstü	16	98,93	2,98		
Yaş	Özgecilik	18-25	89	66,62	1,17	0,846	0,430
		26-33	62	64,25	1,58		
		34 +	87	64,60	1,48		
	Kan Bağışı	18-25	89	96,10	1,03	0,112	0,894
		26-33	62	95,72	1,37		
		34 +	87	96,58	1,34		
Çalışma Süresi	Özgecilik	0-10 yıl	126	64,88	1,16	0,269	0,764
		11-21 yıl	104	65,52	1,19		
		22 yıl ve üzeri	8	68,00	3,20		
	Kan Bağışı	0-10 yıl	126	95,86	1,06	0,716	0,490
		11-21 yıl	104	96,85	0,98		
		22 yıl ve üzeri	8	92,37	2,98		

Çalışılan Birim	Özgecılık	Acil Servis	24	63,37	2,35	0,823	0,512
		Cerrahi Klinik	116	64,80	1,14		
		Dahili Klinik	83	66,42	1,48		
		Kan Bankası	4	58,25	7,38		
		Özellikli Birim	11	68,27	2,38		
	Kan Bağıışı	Acil Servis	24	95,41	2,29	0,085	0,987
		Cerrahi Klinik	116	96,35	1,02		
		Dahili Klinik	83	95,96	1,25		
		Kan Bankası	4	96,50	3,79		
		Özellikli Birim	11	97,54	3,37		

Sosyodemografik değişkenlerin kan bağıışı tutumu ve özgecılık düzeyleri arasındaki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada hemşirelerin Kan Bağıışı Tutumu Ölçeği ortalaması $4,01 \pm 1,02$, Özgecılık Ölçeği ortalaması ise $3,27 \pm 0,63$ bulunmuştur. Araştırmada Kan Bağıışı Tutum Ölçeği ve boyutları ile Özgecılık Ölçeği düzeyleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre kan bağıışı tutum ölçeği ile özgecılık düzeyi arasında pozitif yönlü zayıf $r=0,282$ ($p=0,000<0,05$), Kan Bağıışı Tutum Ölçeğinin toplumsal sosyal sorumluluk boyutu ile özgecılık düzeyi arasında $r=0,728$ pozitif yüksek ($p=0,000<0,05$), endişe ve özgecılık düzeyi arasında $r=0,748$ pozitif yüksek ($p=0,000<0,05$) ve toplumsal görüş ile özgecılık düzeyi arasında $r=0,460$ orta düzeyde ($p=0,000<0,05$) ilişki bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Kan bağıışı tutum ölçeği ve Özgecılık Ölçeği puanları korelasyon analizi

	Kan Bağıışı Tutumu	Toplumsal Sosyal Sorumluluk	Endişe	Toplumsal Görüş ve Anlayış	Özgecılık
Kan Bağıışı Tutumu	r 1 p 0,000				
Toplumsal Sosyal Sorumluluk	r 0,728** p 0,000	1 0,000			
Endişe	r 0,748** p 0,000	0,247** 0,000	1 0,000		
Toplumsal Görüş ve Anlayış	r 0,460** p 0,000	-0,037 0,568	0,226** 0,000	1 0,000	
Özgecılık	r 0,282** p 0,000	0,298** 0,000	0,748** 0,000	0,460** 0,000	1 0,000

* $<0,05$; ** $<0,01$; Pearson Korelasyon Analizi

Kan bağıışı ile özgecılık arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=18,501$; $p=0,000<0,05$). Kan bağıışı tutumundaki toplam değişim %7,3 oranında özgecılık ile açıklanmaktadır ($R^2=0,073$). Özgecılık düzeyi kan bağıışı tutumunu arttırmaktadır ($\beta=0,270$) (Tablo 4).

Tablo 4. Özgecılık düzeyinin kan bağıışı durumuna etkisi

Bağımsız Değişken	Standart Edilmemiş Katsayılar		Standart Edilmiş Katsayılar		%95 Güven Aralığı		
	B	SE	β	t	p	Alt	Üst
Sabit	81,188	3,554		22,846	0,000	74,187	88,189
Özgecılık	0,245	0,057	0,270	4,301	0,000	0,133	0,358

*Bağımlı Değişken=Kan Bağıışı, $R=0,270$; $R^2=0,073$; $F=18,501$; $p=0,000$ Durbin Watson Değeri=1,984

4. Tartışma

Kişisel özellikler insanların yaşamları boyunca davranışlarını ve tutumlarını etkilemektedir. Kişilerin yardımseverliği, bencilliği, hoşgörülülüğü ya da duygusallığı başka insanlara yönelik davranışlarında belirleyici olmaktadır. Karşılık beklemeden başkalarına yapılan iyilikler olarak ifade edilen özgecılık de bir kişisel özellik olarak tanımlanabilir. Kan bağıışı da çoğunlukla karşılık beklenmeden yapılan bir davranıştır ve başka insanların sağlıklarına kavuşması amacıyla yapılmaktadır. Kan bağıışının temelinde özgecılık bulunmaktadır ve sıklıkla özgeciliğin iyi bir örneği olarak gösterilmektedir (Ateş ve ark., 2023).

Kan bağışının özgeci davranış olarak yapılmasının yanında, bağışı sağlayacak çeşitli motivasyonlar ve teşvikler de bulunmaktadır. Bunlardan en sık başvurulana bağışçıya ücret verilmesidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gönüllü bağışlar ile yeterince kan temin edememeleri ücretli bağış uygulamasının da devam etmesine neden olmaktadır. Bu durum sadece yeterince gönüllü bağışçı bulma da yaşanan sorunlar sebebiyle değil, aynı zamanda sistemlerin verimsiz çalışmasıyla ilgi olarak da ortaya çıkmaktadır (Fernández-Montoya, 1997). Ancak özgecilik temeline dayanan ücretsiz kan bağışının, ücretli bağıştan daha güvenli olacağı da belirtilmektedir (Wildman & Hollingsworth, 2009).

Araştırmada, hemşirelerin kan bağışında bulunmama sebepleri arasında en fazla ifade edilen sebep anemi (%45,3) olmuştur. Sonrasında %18,2 ile iş yoğunluğudur. En az ifade edilen sebep ise %15,3 ile diğer hastalıklar sayılmıştır. Arshad (2024), yapmış olduğu çalışmada, sağlık çalışanlarının kan bağışında bulunmama nedenleri arasında sağlıkla ilgili endişeleri ifade etmiştir. Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu kan bağışında bulunma durumuna ilişkin olmuştur. Buna göre katılımcıların %71,4'ü kan bağışında bulunmadığını belirtmiştir. Yaşar ve ark. (2010) hekimler ile yaptığı çalışmada hekimlerin %55'inin kan bağışında bulunmadığını belirtmiştir (Yaşar ve ark., 2011). Steele ve ark. (2008) göre bir bağışçının, zaman eksikliği veya bağış yapmak için uygun bir yer olmaması veya son bağışta kötü bir deneyim yaşaması gibi pratik nedenlerden dolayı bağış yapmayı bırakabileceğini ve gerçekleştirmesi daha kolay veya daha tatmin edici olabilecek diğer fedakâr eylemlere yönelebileceğini belirtmektedir (Steele, ve ark, 2008). Bağışta bulunanlar ve bulunmayanlar için kan verme bağışına yönelik, tedirgin edici duyular, bayılma, iğne korkusu, kan görme, ağrı gibi kişisel korkuları ifade eden engelleyicilerin yordayıcı etkisi sınırlı olmaktadır. Bağışta bulunanların farkındalıkları bu engelleyicilerin önüne geçmekte iken, bağışta bulunmayanların ise bilgilendirme ve iletişim girişimleri ile bu engelleyicileri aşabildiği görülmektedir (Guglielmetti Mugion, 2021).

Günümüzde düzenli ve yeterli miktarda gönüllü kan bağışı yapılabilmesi ve her türlü kan ve kan ürününün güvenli şekilde toplanabilmesi için çaba sarf edilmektedir. Ayrıca kan transfüzyonlarının güvenli bir şekilde yapılması ve enfeksiyon risklerinin önlenmesi için sağlık çalışanları başta olmak üzere, sağlık sektöründe yer alan çok sayıda bireyin kan bağışı konusunda bilgi, tutum ve davranışlarının iyileştirilmesi yönünde çalışmalar da yapılmaktadır (Cevizci ve ark., 2010). Genel olarak kan bağışı sayısının düşük olması, başta toplumu bilinçlendirmeye yönelik yeterli bilgilendirmenin olmaması ve kan bağışı istasyonlarının yetersiz olması ya da ulaşılmasının güç olması olmak üzere bireylerin kişisel özelliklerinden de kaynaklandığı değerlendirilmiştir.

Araştırmada her ne kadar kan bağışı yapan katılımcı sayısının düşük olduğu ortaya çıkmış olsa da Kan Bağışı Tutum Ölçeği puanı ortalaması yüksek düzeydedir. Küçükkara ve ark. (2017) tarafından yapılan çalışmada üniversitede okuyan öğrencilerin kan bağışına karşı tutumları incelenmiş ve öğrencilerin kan bağışına karşı olumlu görüşte oldukları fakat farkındalıklarının yeterli olmadığı belirtilmiştir (Küçükkara ve ark., 2017). Daştan ve ark., (2013) ise çalışmasında katılımcıların çoğunluğunun kan bağışına yönelik olumlu tutum ve davranışları olduğunu ancak, bağış oranlarının gerekli olan seviyeden uzak olduğunu bulmuştur (Daştan ve ark., 2013).

Araştırmada katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre kan bağışı tutumları ve özgecilik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir. Ateş ve ark., (2023) çalışmasında bu çalışmayı destekler şekilde; kan verme deneyimi olan ve olmayan öğrencilerin bağışçılık alt boyut puan ortalamaları arasında ve kan verme sayısına göre Özgecilik Ölçeği genel ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (Ateş ve ark., 2023). Mousavi ve ark. (2011), ise çalışmasında yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyinin, kişinin kan bağışına yönelik tutumuyla önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve insanların %95'inin kan bağışında bulunmalarının temel motivasyonunun özgecilik olduğunu belirtmiştir (Mousavi, ve ark., 2011). Sağır (2020), erkeklerin kadınlara göre daha yüksek özgecilik puanına sahip olduğu, özgeciliğin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark gösterdiğini ortaya koymuştur (Sağır, 2020). Steele ve ark. (2008), çalışmasında özgeci davranışın yaşa göre büyük ölçüde değiştiğini bulmuştur (Steele, ve ark., 2008). Arpacı ve Özmen (2014) ise çalışmasında özgecilik düzeylerinin cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmadığını belirtmiştir (Arpacı & Özmen, 2014). Enelamah ve Tran (2020), kadın ve erkeklerin özgeci davranış sergileme açısından benzer olduklarını ancak, davranışın türü açısından farklılık gösterdiklerini belirtmiştir. Buna göre, kadınların özgeci davranışlarının toplumsal ve ilişkisel davranışlara doğru eğilim gösterdiğini, erkeklerin ise güç yoğun ve eylem odaklı özgeci davranışlara yöneldiğini aktarmıştır (Enelamah & Tran, 2020).

Araştırmada toplumsal sosyal sorumluluk boyutu ile özgecilik düzeyi arasında ve endişe ve özgecilik düzeyi arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunması örneklem homojen, aynı meslek grubundan oluşması, verilerin aynı yöntemle toplanması gibi nedenlerden kaynaklanabileceği değerlendirilmiştir. Bu nedenle gelecekte bu konuda yapılacak çalışmalarda farklı örneklem gruplarında ve farklı yöntemlerle veri toplanması elde edilecek bulguların değerlendirilmesi açısından önerilmektedir.

Araştırmada kan bağışı tutumu ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde olumlu bir ilişki görülmüştür. Kan bağışı tutumundaki toplam değişimin %7,3 oranında özgecilik ile açıklanabildiği ve özgecilik düzeyinin kan bağışı

tutumunu artırdığı bulunmuştur. Ancak etkinin %7,3 düzeyinde düşük çıkması özgeciliğin kan bağışı tutumunda tek başına önemli bir belirleyici olmadığını göstermektedir. Bu tutumu etkileyebilecek yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi veya sosyal ve kültürel faktörlerde bulunmaktadır. Çiftçi ve Turan (2021) tarafından yapılan çalışma sonucunda da bu araştırmayı destekler nitelikte kan bağışı tutumu ile özgecilik arasında pozitif yönde olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür (Çiftçi & Bahçecioğlu Turan, 2021). Ferguson ve ark. (2008), kan bağışı ile özgeciliği farklı değerlendirerek, kan bağışı motivasyonunun özgecilikten ziyade kısmen bencil olduğunu bu sebeple kan bağışı kampanyalarında özgecil mesajlar yerine hayırseverlik odaklı mesajların kullanılmasının gerektiğini belirtmiştir (Ferguson ve ark., 2008). Evans (2014), ise kan bağışının tamamen saf bir özgeci özellikle açıklanamayacağını, ancak bu durumun da kan bağışı eyleminin bencil olduğu anlamına gelmeyeceğini ve kan bağışı bağlamındaki özgeciliğin çok yönlü ve karmaşık olduğunu belirtmiştir (Evans & Ferguson, 2014). Haryanto'nun (2019), çalışmasına göre ise kan bağışı davranışı özgecilik düzeyine göre ayrıştırıldığında, düşük özgecilik gruplarında risk algısı ve teşviklerin kan bağışına yönelik olumlu tutumu önemli ölçüde etkilediği, yüksek özgecilik gruplarında ise her iki değişkenin de kan bağışına yönelik olumlu tutumu etkilemediği bulunmuştur. Ayrıca, olumlu tutumlar ile kan bağışlama niyeti arasındaki ilişki, hem kan bağışlama davranışı hem de kan bağışlama niyeti için tutarlı, anlamlı ve pozitif bulunmuştur (Haryanto ve ark, 2019).

İnsanların, davranışlarını yönlendirmek amacıyla başvurulmuş teşviklere duyarlı oldukları genel kabul gören bir yaklaşımdır. Ancak bu teşviklerin yardımsever davranışları etkileme düzeyi beklenen etkiyi oluşturamayabilmektedir. Bunun nedeni, teşviklerin toplumsal kaidelere ya da değerlere uygunluğudur. Teşviklerin, mevcut toplumsal normlarla uyumlu olduklarında yardımseverlik düzeylerini artırdığı bulunmuştur (Graf, 2023).

5. Sonuç

Sonuç olarak özgeciliğin kan bağışı tutumunu olumlu yönde etkilediği ancak kan bağışında bulunma davranışının ayrıca pek çok belirleyicisinin olduğu söylenebilir. Bu belirleyiciler başta teşvik olmak üzere, kan bağışı yapılacak yerlere erişim, önceki deneyimler, sağlık durumu ve zaman olarak sıralanabilir. Toplumlar için sürekli bir ihtiyaç olarak önemini koruyan ve bir yandan sağlık kurumlarında giderek artan kan ihtiyacı diğer yandan bağışçı sayısının giderek azalması bu konuda önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için organizasyonel yapıları geliştirmek, mesleki eğitim ve uygun destekleyici uygulamalar sağlık personelinin bağış katılımını artıracak ve toplumsal bağışçı havuzunu genişletmek için kan bağışı kampanyaları başlatmak, kanın alınmasından nakledilmesine kadar işleyen süreçlerde aksamaların önüne geçmek ve toplumun bilgi ve bilinç düzeyinde geliştirici adımlar atmak gerekmektedir.

Etik Beyan

Bu çalışma için etik kurul onayı, Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih:27.12.2021 ve Karar No: 24). Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere, Helsinki Bildirgesi'ndeki araştırma ilkelerine bağlı kalınmış ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakları belirtilmiştir.

Yazar Katkıları

Konu seçimi: AK; Tasarım: AK; Planlama: AK; Veri toplama ve analiz:AK, SB; Makalenin yazımı: AK,SB; Eleştirel gözden geçirme: AK,SB.

Diğer Beyanlar

Bu makale, "Hemşirelerin Kan Bağışı ve Özgecilik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Bir Eğitim Araştırma Hastanesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

6. Kaynakça

Arpacı, P., & Özmen, D. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilim düzeyleri ve aralarındaki ilişki. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 51–57.

Arshad, M., Ellahi, A., Ahmed, F., Usman, J., & Khan, S. A. (2024). Blood donation: Fears and myths in healthcare workers of the future. *Journal of Blood Medicine*, 15, 487–493. <https://doi.org/10.2147/JBM.S446697>

Ateş, S., Topcu, B., & Özpays, A. (2023). Empatik eğilim, özgeci davranış ve kan bağışı. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 8(1), 55–67. <https://doi.org/10.25279/sak.747430>

- Başerer Berber, Z. (2024). Özgeciliğin ortaya çıktığı durumların değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(92), 1685–1697. <https://doi.org/10.17755/esosder.1470289>
- Cevizci, S., Erginöz, E., & Yüceokur, A. (2010). Gönüllü kan bağışçılığı ve kan verme davranışını etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Cardiovascular Sciences*, 22(1), 85–92.
- Çelik, C., ve Güven, G. (2015). Kan bağışı tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 504-521. <https://doi.org/10.17556/jef.11163>
- Çiftçi, B., & Bahçecioğlu Turan, G. (2021). Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin özgecilik düzeylerinin kan bağışı tutumuna etkisi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 11(3), 608–615. <https://doi.org/10.31832/smj.930765>
- Daştan, N., Daştan, M., & Kıranşal, N. (2013). Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin kan bağışına yönelik bilgi ve tutumları. *Kafkas Journal of Medical Sciences*, 3(1), 27–32. <https://doi.org/10.5505/kjms.2013.43534>
- Enelamah, N., & Tran, T. (2020). Dimensions of altruism behaviors among Americans in the general social survey. *J Hum Behav Soc Environ.*, 30(2), 213-227. <https://doi.org/10.1080/10911359.2019.1673274>
- European Commission. (2016). Working document on the implementation of the principle of voluntary and unpaid donation for human tissues and cells. Brussels, Belgium: European Commission.
- Evans, R., & Ferguson, E. (2014). Defining and measuring blood donor altruism: a theoretical approach from biology, economics and psychology. *Vox Sang*, 106(2), 118-126. <https://doi.org/10.1111/vox.12080>
- Ferguson, E., Farrell, K., & Lawrence, C. (2008). Blood donation is an act of benevolence rather than altruism. *Health Psychol*, 27(3), 327. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.27.3.327>
- Fernández-Montoya, A. (1997). Altruism and payment in blood donation. *Transfusion Science*, 18(3), 379–386. [https://doi.org/10.1016/S0955-3886\(97\)00026-X](https://doi.org/10.1016/S0955-3886(97)00026-X)
- Graf, C., Suanet, B., Wiepking, P., & Merz, E. M. (2023). How public trust and healthcare quality relate to blood donation behavior: Cross-cultural evidence. *Social Science & Medicine*, 320, 115680. <https://doi.org/10.1177/13591053231175809>
- Guglielmetti Mugion, R., Pasca, M. G., Di Pietro, L., & Renzi, M. F. (2021). Promoting the propensity for blood donation through the understanding of its determinants. *BMC Health Services Research*, 21(1), 127. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06134-8>
- Hablemitoğlu, Ş., Özkan, Y., & Yıldırım, U. (2010). Bir fedakârlık örneği olarak kan bağışı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 67-78.
- Haryanto, B., Suryanadi, P., Setyanta, B., & Cahyono, E. (2019). A study of the role of altruism in the process of individual behavior in donating blood. In I. Trinugroho & E. Lau (Eds.), *Business innovation and development in emerging economies* (pp. 383–394). CRC Press <https://doi.org/10.1201/9780429433382>
- Karadağ, E., & Mutaçlılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 41–69.

- Karagonlar, G., & Emirza, S. (2021). Sosyal değer yönelimi ve sosyal ikilemlerde iş birliği: düzenleyici odağın ve tanımlayıcı normların etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 41(3), 991-1035. <https://doi.org/10.26650/SP2020-816761>
- Kasapoğlu, A. (2004). Kur'an'da iki zıt karakter: Şuuh (bencillik) ve Îsâr (özgecilik). *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 24, 125-147.
- Krebs, D. (1970). Altruism: An examination of the concept and a review of the literature. *Psychol Bull*, 73(4), 258-302. <https://doi.org/10.1037/h0028987>
- Küçükpara, G., Dönmez, T., Altındış, A., Arslan, F., & Altındış, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin kan bağışı konusundaki farkındalıkları ve yaklaşımları. *J Hum Rhythm*, 3(3), 151-156.
- Mousavi, F., Tavabi, A., Golestan, B., Mohammadi, R., Khedmat, H., & Maghsudlu, M. (2011). Knowledge, attitude and practice towards blood donation in Iranian population. *Transfus Med*, 21(5), 308-317. <https://doi.org/10.1111/j.1365-3148.2011.01080.x>
- Myers, D., & Collins, R. (2022). *Blood donation*. In: *Cambridge Handbook of Psychology, Health and Medicine* (2nd ed b.). Cambridge University Press.
- Politis, C. (2000). Blood donation systems as an integral part of the health system. *Arc Hellen Med*, 17(4), 354-357.
- Sağır, Z. (2020). Özgecilik ve dini tutum: Farklı meslek grupları üzerine nicel bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(13), 285-319. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4021459>
- Steele, W. R., Schreiber, G., Gultinan, A., Nass, C., Glynn, S., Wright, D., . . . Garratty, G. (2008). The role of altruistic behavior, empathetic concern, and social responsibility motivation in blood donation behavior. *Transfusion*, 48(1), 43-54. <http://doi.org/10.1111/j.1537-2995.2007.01481.x>
- Tekeş, B., & Hasta, D. (2015). Özgecilik ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3(6), 55-75. <http://doi.org/10.7816/nesne-03-06-03>
- Üzümçeker, E., Gezgin, G., & Akfırat, S. (2019). Sosyal ve evrimsel psikolojide insan özgeciliği bilmecesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(5), 93-110. <http://doi.org/10.31461/ybpd.559805>
- Wildman, J., & Hollingsworth, B. (2009). Blood donation and the nature of altruism. *J Health Econ*, 28(2), 492-503. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2008.11.005>
- World Health Organization (WHO). (2025, May. 30). *Blood safety and availability*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/blood-safety-and-availability>
- Yalçın, Ö. (2011). Kaybettiren bencillik: Toplumsal ikilemler konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 27(14), 18-34.
- Yaşar, K. K., Pehlivanoglu, F., Işık, M. E., Çiçek, G., Gürsoy, S., Şimşek, M., ... & Şengöz, G. (2011). Ne Kadar Farkındayız? Kan Bağışı Konusunda Doktor Anketi. *Medical Bulletin of Haseki/Haseki Tıp Bulteni*, 49(2).
- Yıldırım, Ş., & Gündoğdu, H. (2023). Ayn Rand için dünyadaki kötülüklerin kaynağı: Altruizm. *J Anatolian Cult Res*, 7(1), 76-93.